

Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στην Ελληνική οικονομία

Αντιγόνη Λυμπεράκη
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Περίγραμμα επιχειρήματος:

Μετανάστευση, Μετανάστες και κρίση

- Πριν την κρίση:
- Στα προεόρτια της κρίσης
- Στην διάρκεια της κρίσης
- Μετά την κρίση;

Στην οικονομία, η επίδραση της μετανάστευσης είναι αναφανδόν θετική. Υπάρχει πρόβλημα συλλογικής πρόσληψης του φαινομένου- κατανόησης της εμπειρίας ως εδώ. Αν αυτό ήταν μια φορά πρόβλημα πριν από την κρίση, είναι πολλές φορές πρόβλημα τώρα.

Η εύκολη διατήρηση προκαταλήψεων ίσως μας στερήσει έναν αναπτυξιακό μοχλό την ώρα που τον χρειαζόμαστε περισσότερο.

Πριν την κρίση: Σύγκλιση και ανάπτυξη

- Το ξάφνιασμα μιας αντιστροφής σε ροές και κεκτημένες ταχύτητες (έξοδος από κρίση '88-'92)
  - Η μετανάστευση μια ψηφίδα στη «μεγάλη εικόνα» του οικονομικο-κοινωνικού μετασχηματισμού.
- Αν και συνολικά θετική επίδραση, ανησυχίες από τη θεωρία: υποκατάσταση και εκτόπιση, ανεργία, μισθοί και κοινωνικές παροχές.
  - Τα εμπειρικά ευρήματα παντού ήταν πολύ πιο καθησυχαστικά. Δεν υπάρχει *ceteris paribus*
- Διάσημοι μύθοι: θέσεις καθημένων, ορθίων κλπ
- Άγνωστες αλήθειες: ο τρόπος «πρόσληψης» και οι αντιλήψεις μεταφράζονται σε οικονομικά αποτελέσματα.

Ερευνητική συγκομιδή των τελευταίων 20 χρόνων

- Συμβολή μεταναστών και μεταναστριών:
  - Άμεση τόνωση από προσθήκη: Αύξηση παραγωγικής δυνατότητας στον αστικό και αγροτικό χώρο (εργασία και δεξιότητες)
  - Συμπληρωματικότητα (έκανε άλλες κατηγορίες πιο παραγωγικές): Υπηρεσίες προς τα νοικοκυριά- επιτάχυνση «εμπορευματοποίησης», απάντηση σε άδηλες ανάγκες και τόνωση απασχόλησης γυναικών
  - Αποσυμφόρηση διαρθρωτικών εμποδίων (bottlenecks) με ενέσεις στον άτυπο τομέα και διαθεσιμότητα εργασίας στα μεγάλα έργα.
  - Τόνωση δημοσίων εσόδων από ασφάλιση (προϋπόθεση νομιμοποίησης)
- Επίπτωση 1995-2004: μεταξύ 0,3% και 0,4% σε ετήσια βάση (IMF, 2006). Όσο περνάει ο καιρός αυξάνει η σημασία των έμμεσων επιδράσεων.
- Αν συνεκτιμηθούν οι δευτερογενείς επιδράσεις (ροπή για επενδύσεις, ελαστικότητες, συμπληρωματικότητες, τόνωση ζήτησης –και για ακίνητα): μεγαλύτερες εκτιμώμενες συνέπειες.

2. Στα προεόρτια της κρίσης

- Η μετανάστευση καθυστέρησε την εμφάνιση της κρίσης
- Με δεδομένο τον χαρακτήρα της κρίσης:
  - Δημοσιονομικός εκτροχιασμός
  - Εθνικό Χρέος – δανεισμός δημοσίου
  - Ανταγωνιστικότητα – διεθνείς συναλλαγές
- Οι μετανάστες συγκράτησαν το κόστος εργασίας, ενίσχυσαν ανταγωνιστικότητα, τόνωσαν την ζήτηση για εγχώρια προϊόντα
  - Χωρίς δημοσιονομική επιβάρυνση σε σχέση με εναλλακτικά
    - Δεν φοροδιαφεύγουν περισσότερο από γηγενείς στις ίδιες δραστηριότητες
    - Αξιοποιούν λιγότερο κοινωνικές υπηρεσίες (εκτός υγείας)
    - Δεν διορίζονται στο Δημόσιο
  - Η κρίση συνίστατο σε ισχυροποίηση της θέσης των 'εντός'
    - Όμως οι μετανάστες παρείχαν το απαραίτητο στήριγμα 'εκτός'

3. Κατά την **διάρκεια** της κρίσης – εξελίξεις στην οικονομία

- Στα τμήματα που συρρικνώνονται λειτουργεί LIFO
  - Οι 'εκτός' βρίσκονται εκτός -- Νέοι, γυναίκες, μετανάστες
- Στον ιδιωτικό τομέα και στα εμπορεύσιμα προϊόντα – **ανάκτηση ανταγωνιστικότητας** είναι το κρίσιμο στοίχημα
  - Στους κλάδους που προσαρμόζονται – επέκταση όπου περισσότερο περιθώρια προσαρμογής
    - Προσαρμογή χωρίς υποτίμηση– πίεση ↓ στο κόστος παραγωγής
    - Οι πιο ευέλικτοι θα έχουν πλεονέκτημα στις προσλήψεις
- **ΌΜΩΣ:** Ενσωμάτωση παραοικονομίας στην επίσημη μπορεί να συμβαδίζει με προσπάθειες αποκλεισμού
  - Επέκταση ζωτικού χώρου των 'εντός' -- ενάντια στα συμφέροντα της οικονομίας, αλλά ήδη φαίνονται τάσεις προς τα εκεί.

Κατά την **διάρκεια** της κρίσης – Αντιδράσεις μεταναστών

- Σχετική ελκυστικότητα της Ελλάδας υποχωρεί
- Διατηρείται ακόμη σχετικά υψηλά λόγω ευρώ και ΟΝΕ
  - Τυχόν φόβοι για έξοδο από ΟΝΕ λειτουργούν αρνητικά στην προσέλκυση νέων και εξωθούν παλαιούς.
  - Ιδίως θιγόμενοι σε κλάδους όπως οικοδομή
  - Λιγότερο σε πρωτογενή τομέα
- Τάσεις επιστροφής πρώτου κύματος μεταναστών
  - Με αποταμιεύσεις επιστρέφουν στην πατρίδα τους (Όπως Έλληνες από Γερμανία την δεκαετία του 1970/80)
  - Η αναχωρούν για άλλη χώρα της ΕΕ
  - **Εξαρτάται και από αντιδράσεις σε κοινωνικο/πολιτικό επίπεδο**
- Αλλαγή σύνθεσης του μεταναστευτικού πληθυσμού
  - Προς λιγότερο 'ευνοϊκή' κατεύθυνση
- **ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ ΘΕΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ**
- **Αποτέλεσμα επαμφοτερίζουσας στάσης απέναντι στους μετανάστες από το 2000**
  - Αισθάνονται ακόμη 'ξένο σώμα' – Κοινωνική Ενταξη μόνο στις ομιλίες πολιτικών

μετανάστευση και αποτελέσματα οικονομικής κρίσης

- Δεν είναι οι φτωχότεροι εκείνοι που μεταναστεύουν
- Δέχονται όμως εντονότερες τις αρνητικές συνέπειες της κρίσης (παρότι δεν τη δημιουργούν)
- Σπανίως «χωράνε» στα πακέτα «οικονομικής ανόρθωσης» και...
- Πληθαίνουν κρούσματα εχθρότητας και απόρριψης
- Κεκτημένες ταχύτητες επιδεινώνουν το πρόβλημα και καθυστερούν τη λύση:
- κίνδυνος αναστροφής θετικού πολλαπλασιαστή.

Μερικές απλές συστάσεις...

- Διευκόλυνση παράτασης διαμονής, ακόμα κι αν χάσουν τη δουλειά τους.
- Μείωση του κόστους της μετανάστευσης (απλοποίηση γραφειοκρατικών προαπαιτούμενων, πληροφόρηση, διαφάνεια).
- Αντιμετώπιση παραπληροφόρησης που θρέφει ξενοφοβία και ρατσισμό.
- Εντατικοποίηση προσπάθειας κοινωνικής ένταξης